

Miten auttaa seksuaaliväkivallan tekijää?

Välitä! – hankkeen loppuseminaari, Tampere 9.12.2015

Yliopettaja, psykologi Nina Nurminen
RIKOSSEURAAMUSLAITOS/
Rikosseuraamusalan koulutuskeskus,
Vantaa
s-posti: nina.nurminen@om.fi
Puh: +358 50 4147189

Välitä! 9.12.15 Tte Nina Nurminen

**Pelkällä rangaistuksella
ei (useinkaan) ole
vaikutusta seksuaalisen
väkivallan taustalla
vaikuttaviin
motiiveihin/tarpeisiin tai
rikollista käyttäytymistä
ylläpitäviin dynaamisiin
riskitekijöihin**

**Vakaita dynaamisia
uusimisriskitekijöitä:**
- Seksuaalirikosmyönteiset
asenteet
- Seksuaaliset kiinnostuksen
kohheet
- Sosio-afektiivinen toiminta,
puuteellinen
ongelmanratkaisu
- Itsehallinnan ongelmat

Välitä! 9.12.15 Tte Nina Nurminen

Seksuaalirikollisten kuntoutus

Seksuaalirikosten uusimista,
uusimisriskitekijöitä ja
seksuaalirikollisten kuntoutusta on
tutkittu kansainvälisesti jo yli 30
vuoden ajan

Työskentelyn
kohdentaminen RNR –
periaatteiden (risk, need,
responsivity) mukaan
vähentää myös
seksuaalirikoksista
tuomittujen rikoksen
uusimista. Ohjelman
käyneet uusivat vähemmän
kuin ohjelman käymättömät
Hanson, Helmut ja Hodgson (2009)

Tutkimustiedon perusteella tiedetään
varsin hyvin, millaisiin tekijöihin
seksuaalirikollisten kuntoutuksessa
tulee kiinnittää huomiota, mihin
kuntoutus tulee kohdentaa, millaiset
menetelmät ovat tehokkaita ja
kuinka kuntoutus tulee toteuttaa

Hanson yms 2002;
Andrews & Bonta 1998
Välitä! 9.12.15 Tte Nina Nurminen

Kaksi näkökulmaa seksuaalirikollisten kuntoutukseen

Seksuaalirikoksesta tuomittujen kuntoutus Suomessa osana rangaistuksen täytäntöönpanoa

STOP- ohjelma vuodesta 1999. Toteutetaan Riihimäen vanklassa

- 180 tuntia (6 kk +2 kk) kestävä ryhmämuotoinen, strukturoitu, käsikirjamuotoon kirjottettu ohjelma
- Toteutetaan Riihimäen vanklassa
- Kenelle: Vankeusvangelia, miehille, joiden uusimisriski on **puolimatala- puolikorkea - korkea**, sekä riittävästi tuomiota koko ohjelman läpikäymiseksi, ryhmään soveltuva, suomenkielentaito
- (Korkearisikisille lääkeshoidon mahdollisuus osana valvottua koevapautta. Arvioidaan Turun vankisairaalaassa. Lääkehitoon osallistuminen on tuomitulle vapaaehtoista)

UUSI SUUNTA – yksilökuntoutusohjelma vuodesta 2012. Toteutetaan useissa vankiloissa ja yhdyskuntaseuraamustoimistoissa

- 16 istuntoa (60 -90 min/krtta), strukturoitu, käsikirjamuotoon kirjottettu yksilöohjelma
- Soveltuu miehille, naisille, ulkomaalaisille
- Kenelle: Vankeusrangaistus, ehdonalainen vapaus, yhdyskuntapalvelu, koevapaus, valvontarangaistus.
- Soveltuu toteutettavaksi myös siviilissä

Välillä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Voiko seksuaaliseen väkivaltaan syyllistynyttä henkilöä auttaa? Miten?

Kuinka seksuaalirikollinen perustelee ja selittää tekoaan itselleen ja muille? Haluanko työntekijänä kuulla sen, mitä seksuaaliväkivallantekijä kertoo teostaan?

Minkälaisia motiiveja ja tarpeita seksuaalirikosten taustalla voi olla?

Mitä minä työntekijänä ajattelen tekijästä, uhrista, teosta ja tekijän auttamisesta? Minkälaisia reaktioita teko minussa itsessäni herättää?

Mikä saa ihmisen tekemään seksuaalista väkivaltaa toiselle ihmiselle?

Seksuaalirikokset RL 20:1-9

- › Raiskaus, yritys
- › Törkeä raiskaus, yritys
- › Pakottaminen seksuaaliseen tekkoon, yritys
- › Seksuaalinen hyväksikäyttö, teon yritys
- › Seksuaalinen ahdistelu
- › Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, yritys
- › Törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, yritys
- › Seksikaupan koht. olevan hön hyväksikäyttö, yritys
- › Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, yritys
- › Lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin
- › Sukupuolisivellisyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seurauksena, yritys
- › Paritus, yritys
- › Törkeä paritus, yritys

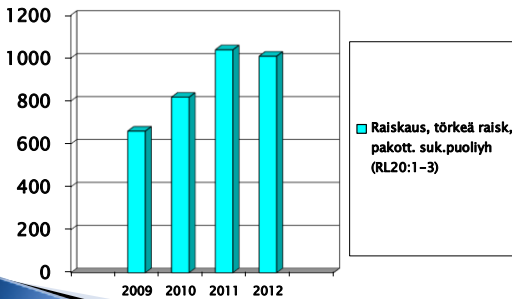
Vältt.ä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Seksuaalirikos:

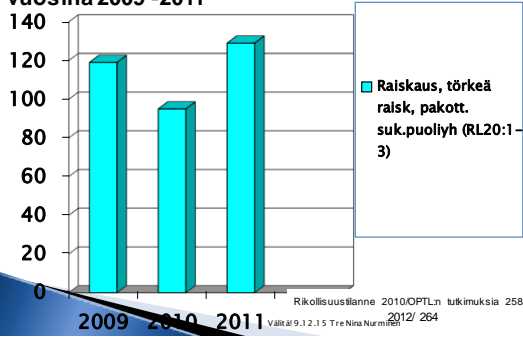
Seksuaalisia tekoja ilman toisen osapuolen suostumusta silloin kun toinen osapuoli on ikänsä tai muiden tekijöiden vallitessa kyvytön ilmaisemaan/antamaan suostumuksensa tekkoon

Vältt.ä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Poliisin tietoon tulleet raiskausrikokset (RL 20:1-3) vuosina 2009 -2012

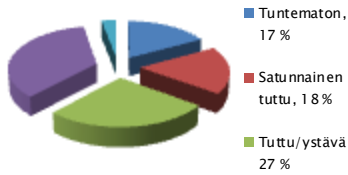
Yleisimmissä alioikeuksissa rangaistukseen tuomitut (raiskausrikokset, RL 20:1-3) vuosina 2009 -2011

Tekijän ja uhrin suhde raiskausrikoksissa v.2006-2009

Tekijä

Aineistona tuomioistuinkaavat

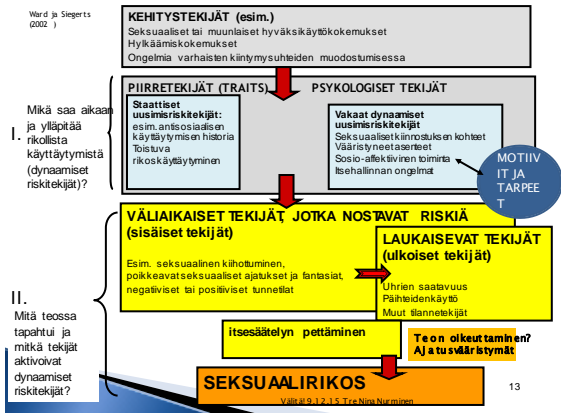

Luppi-Seppälä, Teemu & Antio, Tiina-Liisa & Karjalä, Anni. 2012. Selvitys raiskausrikoksista ja seksuaalirikoksista Oikeusministeriön selvitysryhmän raportti. Helsinki. Välit 9.12.15 Tre Nina Nurminen

”Miksi jotkut ihmiset tekevät seksuaalirikoksia ja toiset eivät?”

”Mikä saa ihmisen tekemään seksuaalista väkivaltaa toiselle ihmiselle?”

Välit 9.12.15 Tre Nina Nurminen

"Minkälaisia motiiveja ja tarpeita seksuaalirikoksen taustalla voi olla?"

Minkälaisia motiiveja ja tarpeita raiskausrikosten taustalla voi olla?

Kuusi raiskaaja tyyppiä teon taustalla vaikuttavien tarpeiden/motivien perusteella

- 1) Impulsivinen, opportunistinen (tilaisuus)
- 2) Väkivaltainen (väkivalta)
- 3) "Seksuaalinen" (seksuaalisen tarpeen tyydytys)
- 4) "Viha"
- 5) "Valta, kontrolli ja hallinta"
- 6) "Sadismi" (vahingottaminen)

Huom! Teon tarpeet/motivit voivat muodostaa yhdistelmiä, harvoin teon taustalla puhtaasti vain yksi motiivi/tarve

Merkitystä on myös sillä, mikä on uhriin ja tekijän suhde:
TUTTUA/PUOLISO
SATUNNAISIA TUTTUJA
TUNTEMATTOMA

(esim. Burgess et al. 2007; Robertello&Terry, 2007)
 Välit #9.12.15 Tre Nina Nurminen

GLM:n kaksi peruskäsitettä

Ihminen pyrkii luontaisesti tyydyttämään erilaisia tarpeita (**human needs**) toiminnallaan: Tällaisia tarpeita ovat

- 1) Fyysiset tarpeet** (nälkä, jano, seksuaaliset tarpeet, riittävä uni, terveys)
- 2) Autonomiaan liittyvät tarpeet** (pystyvyyden, hallinnan tunteet)
- 3) Liittymisen tarpeet** (tarve tuntea läheisyyttä, empatiaa, jakamista)
- 4) Sosiaaliseen elämään liittyvät tarpeet** (sosiaalinen tuki, merkityksellinen työ, mielekäs itsellimaisuus)

Good Lives Model (GLM)/Mielekäs elämä on sosio-kognitiivinen voimavarakeskeinen, positiiviseen psykologiaan perustuva kuntoutusteoria

Yksilö on aktiivinen toimija, joka on motivoitunut ja kykenevä tekemään itseään ja elämäänsä koskevia valintoja

Välillä 9.1.2.1.5 T're Nina Nurminen

Välillä 9.1.2.1.5 T're Nina Nurminen

GLM ja seksuaalirikokset?

Rikoksentehtävä pyrkii toiminnallaan (rikollinen käyttäytyminen) ensisijaisten tarpeidensa tyydytykseen, mutta hän käyttää siihen haitallisia ja sosiaalisesti ei-hyväksyttäviä toimintatapoja

"päämäärä oikea, toimintatapa/keino väärä" (ja toiselle ihmiselle haitallinen sekä laiton)

Seksuaalirikoksen päämääränä oli saada läheisyyttä ja rakkautta (**ENSISIJAINEN TARVE: Liittymisen**) ja seksuaalista tyydytystä (**ENSISIJAINEN TARVE: Fyysinen, psykkinen ja seksuaalinen hyvinvointi**), mutta hän tavoitteli sitä olemalla seksuaalisessa kanssakäymisessä 11-vuotiaan tytön kanssa (**TOISSIJAINEN TARVE**)

Välillä 9.1.2.1.5 T're Nina Nurminen

Miksi seksuaalirikollinen tavoittelee "oikeita asioita", mutta hänen käyttämänsä keinot ovat sosiaalisesti el-hyväksyttäviä ja muille ihmisille vahingollisia?

Mikä saa ihmisen toimimaan itselle tai muille ihmisille haitallisella tai vahingoittavalla tavalla?

Väitäl 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Ensijaisten tarpeiden ja dynaamisten uusia riskitekijöiden yhteys seksuaalirikollisilla

Vakaat dynaamiset riskitekijät

- Vaikeudet seksuaalisessa itsesäätelyssä
- Seksuaalista väkivaltaa puolustelevalta ajattelu ja asenteet
- Vaikeudet ihmissuhteisiin liittyen
 - (mm. läheisten tunnesuhteiden puuttuminen, vaikeus ja haluttomuus luoda läheisiä tunnesuhteita tai ylläpitää niitä, kokemus yksinäisyydestä, ukkopuolisuuden tunnetta, uhriksi joutumisen kokemusta, kontrollin puuttuminen)
- Itsesäätelyn ongelmat yleisesti

Ensijaisten tarpeet (primary goods)

- Fyysinen, psyykinen ja seksuaalinen hyvinvointi
- Tietämys
- Pystyvyys (päjäjäminen ja osaaminen)
- Toimijuus (autonomia, itseohjautuvuus, itsätunto, hallinta)
- Liittyminen (läheisyys, tuki, ystävyys, rakkaus)
- Melenrauha
- Henkisyys
- Onnellisuus, tyytyväisyys
- Luovuus

Väitäl 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Mikä saa ihmisen tekemään seksuaalista väkivaltaa vaikka useimmat tekijöistä tietävät syyllistyvänsä rikokseen?

Miten tekijä oikeuttaa tekonsa? Ajatuksesta toiminnaksi?

Väitäl 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Seksuaalirikoksen käsittely Finkelhorin mallin mukaan

1) Halu tehdä teko?
 Motiivit ja tarpeet (seksuaaliset, emotionaaliset tai muut tarpeet)

 Mikä on "laukaiseva tekijä"? Päätöskeiju

2) Lupa teon tekemiseen eli sisäisten esteiden poistaminen?
Ajatusvääristymät (ennen tekoa, teon aikana, teon jälkeen)

 Sisäisten esteiden poistaminen eli millä tekijä perustelee itselleen teon tekemisen, kuinka antaa itselleen luvan teon tekemiselle, kuinka tekijä saa teon tuntumaan sallittua

4) Uhrin suostuttelu tekoon/uhrin vastarinnan murtaminen?
 Kuinka teko tapahtui?

3) Tilaisuuden järjestäminen eli ulkoisten esteiden poistaminen?
 Missä teko tapahtui, kuka oli uhri, missä määrin tekoon liittyi suunnitelmallisuutta

Väit #9.12.15 Tre Nina Nurminen

Ajatusvääristymät ovat henkilön sisäistä puhetta (ajattelua), jonka avulla hän selittelee, puolustelee ja vähättelee tekoaan

Ajatusvääristymien avulla tekijä saa teon tuntumaan oikeutetulta, hyväksytyltä tai ei-laittomalta

Ajatusvääristymät ovat tilannesidonnaista, ennen tekoa, tekohetkellä tai teon jälkeen ilmenevää ajattelua
 Vrt. rikospsykoogiset asenteet - ajatusvääristymät

Väit #9.12.15 Tre Nina Nurminen

”Ajatusvääristymä”

”Kun ihminen tietää tekevänsä jotain väärää tai laittonta, täytyy hänen perustella teon tekeminen itselleen ja saada teko tuntumaan mahdolliselta tehdä tai ei-väärältä.

Näitä perusteluja kutsutaan tekoa puolusteleviksi ajatuksiksi eli ajatusvääristymiksi”

2) Lupa teon tekemiseen eli sisäisten esteiden poistaminen?

Minkälaisia tekoa puolustelevia ajatuksia seksuaalirikollinen voi käyttää saadakseen teon tuntumaan ei-väärältä?

Väit #9.12.15 Tre Nina Nurminen

Kognitiivinen uudelleenjärjestely

Kognitiivinen uudelleenjärjestely eli ajatusvääristyminen käsittely sokraattisella menetelmällä

Tavoitteena "purkaa" asiakkaan tuottamat (ajatusvääristymät) sokraattisesti

⇒ **Avoin, lämmin, "tarkka empatia", "firm, but fair"**

Välillä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Sokraattinen työskentelymenetelmä:

AJATUSVÄÄRISTYMÄ:

"Jos nainen kulkee öisin yksin jossakin, hän todennäköisesti itse haluaa tulla raiskatuksi, niinhän naiset yleensäkin fantasioivat ja uhrin on itse syyttämisen itseään, samoin myös humalatilastaan, jos silloin joku raiskaa hänet"

Kysymykset ovat avoimia, eivät johdattavia

- Asiakasta pyydetään määrittelemään, mitä he tarkoittavat
- Asiakasta pyydetään tarkastelemaan erilaisia selityksiä ja tulkintavaihtoehtoja asiolle
- Asiakasta pyydetään pohtimaan asioiden välisiä yhteyksiä
- Asiakasta pyydetään pohtimaan "poikkeuksia säännöistä"
- Asiakasta pyydetään ajattelemaan "uudella, toisenlaisella tavalla"
- Voidaan käyttää analogioita (vertauskuvia)

Välillä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Sokraattisia kysymyksiä, esimerkki

SYITÄ JA TOISTEITA SELVENTÄMÄ KYSYMYKSIÄ

- Mistä tiedät, että "nainen haluaa tulla raiskatuksi jos hän kulkee öisin yksin? Mitä muita syitä naisella voi olla sille, että hän käveli yksin?"
- Millä perusteella olet sitä mieltä, että "humalaiset naiset ansaitsevat tulla raiskatuksi?"
- *Kerroit, että uhri vaikutti sinusta seksuaalisesti väkottelevältä, mihin asioihin perustat tulkintasi? Miten uhri sinun mielestäsi käyttäytyi? Mitä muita syitä olisi voinut olla?*
- Jos se olisi totta, mitä sinun on sanottu tehneen, mitä merkitystä sillä olisi sinulle?
- Kuinka perustelut sen, että *uhri on keronut illan tapahtumista eri tavoin kuin sinä?*
- Mikä muu informaatio tukee väitettäsi, että "nainen halusi tulla raiskatuksi"?
- Mistä tiedät, että *uhri lähti mukaasi vapaaehtoisesti?* Mitä muita syitä *uhrilla oli toimia sillä tavoin?*
- Millä perusteella *sinun näkemyses olisi oikeampi kuin uhrin?*
- Mikä saa sinut sanomaan, että *rikosilmoitus oli vain koso?*
- Ketkä muut ovat samaa mieltä siitä, että tämä on näin kuin sinä sanoit?
- Kuinka voit olla varma, että *illan tapahtumat etenivät niin kuin sanoit?*
- Millä muulla tavoin asiaan olisi voinut tulkita (koska nainen ei huutanut apua, tulkitset että hän piti siitä mitä teit)

Välillä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Seksuaalirikoksen puheeksiotto

YLEISTÄ

Välillä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

- On hyvin tavallista, että seksuaalirikollinen **kieltää tekonsa täysin** (en ole tehnyt – olen tehnyt - kategorinen kieltäminen, psykologinen kieltäminen)
- Vielä tavallisempaa on, että tekijä **vähättelee tekoaan**, omaa osuuttaan siinä tai teosta uhrille aiheutuneita seurauksia
- Ja takuuvarmasti jokainen tekijä **selittää ja perustelee tekonsa itselleen jollakin lailla** ("ajatuvääritymät")

Välillä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

TEON KIELTÄMINEN:

"En ole tehnyt seksuaalirikosta, uhri valehtelee", "Olen syytön, oikeus on tehnyt virheen"

"En ole voinut tehdä tekoa, koska en ole edes ollut paikalla kun tekojen on väitetty tapahtuneen"

TEON VÄHÄTTELY

Tekijä voi vähätellä teossa

OMAA VASTUUTAAN
TEON VAKAVUUTTA
TEON HAITTOJA
TEON LAAJUUTTA

"Uhri lähti vapaaehtoisesti mukaani. Hän tiesi mitä tulisi tapahtumaan"

"Olin yhdynnässä hänen kanssaan, uhri oli sammunut/päihtynyt, ei hän tiennyt mitä tapahtui"

"Uhrille ei aiheutunut mitään näkyviä haittoja, hän on vammaan päässyt niistä jo yli"

"Kyse ei ollut raiskauksesta, vaan rajummasta seksistä"

Välillä 9.12.15 Tre Nina Nurminen

Työskentelyn yhtenä keskeisenä tavoitteena on, että asiakas ottaa vastuun teostaan ilman teon vähättelyä

Sinä - puhe → Minä - puhe

Asiakas: "Uhri lähti vapaaehtoisesti mukaani, mistä muusta syyistä kuin seksin takia hän olisi lähtenyt?"
Työntekijä: Mistä tiedät, että uhri lähti mukaasi seksin takia?

Asiakas: "Uhri ei pyytänyt minua lopettamaan"
Työntekijä: Mistä muusta syistä uhri on voinut olla hiljaa? Olla sanomatta miään?

Asiakas: "Minä tulkitin, että uhri lähti mukaani seksin takia"

"Uhri ei pyytänyt minua lopettamaan - ajattelin, että hiljaa oleminen oli myöntymisen merkki...uhri on voinut pelätä ja olla hiljaa sen takia, että minulla oli puukko kädessäni"

Välillä 9.12.15 Tre Nina Nurminen
